

C
2735

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

1838 1842

C 2735

2735

2735

MIJNE MAATREGELEN

TEGEN DE

RUNDERPEST;

DE ZIEKTE VERSCHIJNZELEN;

AANGEWENDE

MIDDELEN;

TEEKENEN VAN HERSTELLING.

EN

TOESTAND DER KOE

NA DE

HERSTELLING.

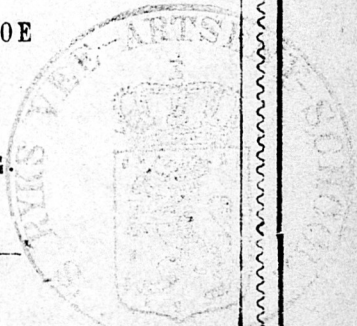
15 Cents.

UTRECHT

J. G. BROESE.

C

2735

WAARNEMINGEN,

gedurende de heerschende RUNDERPEST

op de *Boerderij*

Van 't Prot: *Opvoedings-Gesticht* te Montfoort.

Het is een bedroevend verschijnsel te midden van nood te zien, hoe vooroordeel menigmaal de middelen ter vermindering versmaadt, en zorgeloos de handen laat hangen. Opnieuw ziet men dit bij de heerschende runderpest bij velen; waardoor onze rijke veestapel meer en meer vermindert.

Mij niet met de zulken kunnende vereenigen zoo achtte ik mij verplicht de wenken hier en daar, door de wetenschap gegeven, mij ten nutte te maken, en mijne waarnemingen belangstellenden niet te onthouden. Mij vleijende dat andere veehouders eveneens zullen doen; ten einde het algemeen door gevolgtrekkingen te maken, medewerke ter overwinning van vooroordeel; zoo verderfelijk tot behoud van onzen veestapel.

Vóór het uitbreken der ziekte in mijne gemeente, wees ik twee ziekenstallen aan, gelegen op p. m. 150 pas afstand van den gewonen stal; in welke tusschenruimte, zich twee staande afschuttingen van p. m. 8 voet hoog met veel boomgewas, bevinden. De gewone en de ziekenstallen werden fiks schoon gemaakt en beroekt, (+) tusschen de staken en de boes werd een dunne laag kalk gelegd; gedekt met aard en stroo; en daarover carbolzuur met water vermengd, gesprenkeld.

Den **12 Oct: 1865** vertoonde zich in de weide bij een sterk gebouwd en vet kalf, eenig verschijnsel van ongesteldheid; binnen 't uur was het kalf geslagt.

(+) Chloorkalk met water vermengd.

Den 15 Oct: zag men 't zelfde verschijnsel bij een ander kalf ook dat werd onverwijld geslagt. Na onderzoek der inwendigen meende men een verschijnsel van Miltvuur te vinden. Eene aderlating bij de andere kalveren werd bewerkstelligd, met dat gevolg de overige gespaard bleven.

Het vleesch der geslachten was ook na 24 uur, zeer goed van kleur en vet, en het van binnen gevonden vet, buitengewoon veel. Na de zouting bleef het vleesch zeer goed; zelfs uitmuntend.

Den 25 Nov: met 't oog op de naderende runderpest, overwoog ik wat raadzaam was: of het vee nog eenige dagen in de weide aan weêr en minder voedsel prijs te geven of tot het stallen over te gaan, ik besloot er 22, nog dien dag, te stallen, en de overige 9, op betere weide loopende, te laten.

Den 1 Dec: werd ook dit 9 tal gestald.

Van den 1 Dec: tot den 11 Dec: bevond het rundvee benevens 6 paarden zich in den besten welstand op stal.

Den 11 Dec: bespeurde men, dat een koe niet at, onverwijld werd hij naar den ziekenstal geleid, en aldaar naauwkeurig gadeslagen, snuit en oogen, met azijn met water verdund, rein gehouden, en het roskammen, wat op de gezonde stal van af de stalling geregeld geschiedde, voortgezet.

De veearts gehaald zijnde verklaarde, dat het nog twijfelachtig was of de ziekte bestond; een drank werd voorgeschreven, en 't warm houden en het beveiligen der koe voor togt aanbevolen.

Den 12 Dec: werd de koe koortsig liet het voêr geheel na, en gaf geen melk meer, de tanden stonden los en het herkaauwen hield op, de koe begon te kreunen.

Nu was het zeker, dat de runderpest tot mijne stal was doorgedrongen.

Den 15 Dec: twee koeijen werden bij 't nalaten van 't voer naar den 5e ziekenstal geleid, en aldaar met dezelfde zorg opgepast, waartoe op iedere stal een vaste persoon aangewezen

was die aldaar moest verblijven en aan wien de minste aanraking, met wien ook verboden bleef.

In weerwil alle zorg aangewend was, nam 't getal der ziekebeesten toe, en ving de sterfte aan. De eene na den andere werd met spoed in de kuil bedolven, en de ledige plaatsen gereinigd en berookt, om opnieuw andere aangetaste beesten te ontvangen, tot dat den 18 Dec: de ziekenstallen bijna vol stonden, en de veearts verdere verplaatsing uit de gezonde stal óvertollig achtte.

Den 19 Dec: op de dusgenoemde gezonde stal komende stond daar een ziekgeworden koe; ik bemerkte deze uit den bek eene groote afscheiding van slijm liet vallen in de drinkgoot, waaruit de gezonde beesten op dit oogenblik gedrenkt werden. De oppasser berispende dat deze niet uit den schoone emmer, beest voor beest gedrenkt had, gaf ik als nog daartoe last, vreezende dat het verzuim welligt ten gevolge kon hebben eene overplanting der ziekte door het verdund speeksel of slijm, dat hoe min ook door de andere koeijen, met 't water, was opgeslurpt. Op dit feit wensch ik bepaaldelijk de aandacht van ieder veehouder te vestigen, en door de geneeskundigen beantwoord te zien, in hoeverre hier toevallig al dan niet eene inënting heeft plaats gehad — waardoor zoo spoedig al de gezonde beesten als het ware te gelijk in ligtere graad werden aangetast en allen herstelden.

Den 20 en 21 December bespeurde men bij al de koeijen op één na de ziekte verschijnselen in ligtere graad. De bovengenoemde koe stierf; al de overigen van de gezonde stal, gaven hoop van herstel, en herstelden later. De laatste overgebleven koe werd eindelijk door de ziekte aangetast en — herstelde.

De eerste ziekte verschijnselen bij de koe opgemerkt, zijn in volgorde:

- 1^e Het knersen met de tanden.
- 2^e Het weigeren van gedorscht stroo,
- 3^e Daarna van hooi en toevoer.

- 4^e Waarna het drinken werd nagelaten.
 5^e Nu volgde het afwisselen van koude en warmte der hoorns en van den snuit.
 6^e De meesten kregen een donker rood gespreikkelde kleur in de klink.
 7^e Bij enkelen werd de ruggestregng zeer nat.
 8^e Het nalaten der beer, gedurende de 1^e en 2^e dag der ziekte; daarna scheidde de koe eenige harde stof af, bij enkelen werd de beer nu zeer dun waarop binnen 2 dagen herstelling of de dood volgde.

De ziekte verschijnselen No 6, 7 en 8 waren bij de eene te zien hij den andere niet; van sommigen was de klink zeer sterk aangedaan en het uitwerpsel sterk riekend; bij anderen was dit niet, maar was het ligchaam eenigzins opgezset; het kreunen regelmatiger; de beer zeer weinig maar gebonden.

Men heeft opgemerkt dat deze allen zijn hersteld.

Waar de crisis der ziekte nabij was bespeurde men een meerdere afscheiding van 't speeksel of de slijm uit den bek en de neusgaten; bij enkelen uit de oogen; of het opzetten der kop. Welk verschijnsel veelal vergezeld ging met meerder doordringend kreunen; het aanstaren van de koe op zijn óppasser; en het heen en weer draaijen van den kop.

Een en ander werd beschouwd als de bode des doods; de koe gaf weldra een zware gil, strekte de voor en achter pooten wijd uit, en viel plotseling dood.

Anderen bleven gedurende de ziekte staan; sommige gingen leggen; deze nu kreunden minder., en zoo zij niet herstelden vond men ze met de kop voor over tusschen de pooten dood liggen.

De kenteekenen van beterschap op mijne stal waargenomen zijn in volgorde:

- 1^e De koe begon minder te kreunen.
 2^e Vertoonde nu en dan 't verschijnsel, van te herkaauwen.
 3^e Waarna zij lustiger werd en werkelijk herkaauwde.

- 4^e Zij sloeg nu met de tong het hooi aan, echter zeer spaarzaam; welligt als een gevolg van te weinig eetlust en het los staan der tanden: Waaronder de lijndrank bij tusschenpoozing werd toegediend.
- 5^e De koe begon minder te kreunen en werd eetlustiger.
- 6^e De herstellende en in sterkte toenemende koe, werd jeukerig en at met graagte .
- 7^e De jeukerigheid opgehouden zijnde, nam de koe in zichtbare groei toe.

Wat opmerking nog verdient is :

- a Dat de koeijen, welke gedurende de ziekte begonnen te hoesten bij mij, allen zijn hersteld.
- b Dat de herstelde koeijen zeer spoedig de verlorene krachten terug kregen en in vleesch toenamen.
- c Dat van de herstelden, twee haar kalf verlegd hebben. De een gedurende de ziekte de andere na zijne herstelling.
- d Dat de kalfverleggers, hoewel de geboorte nog geen haar bezat, ruim melkgevende zijn.
- 25 December. De ziekte is op mijn stal geweken.
- 28 December. Het Vee ziet er zeer goed uit als of het uit de weide komt. Het blijkt dat de runderpest op mijne paarden, noch op de varkens invloed heeft uitgeoefend, en dat op mijn stal van 31 stuks hoornvee er 21 koeijen zijn overgebleven. Een getal, dat in den regel overtreft dat van andere stallen; waar bij enkelen schier de geheele stal; bij sommigen de helft en bij anderen drievierde van 't geheel, en bij allen dooreen geslagen $\frac{2}{3}$ verloren werd.

Ik acht het niet overbodig nog te vermelden, dat ik onder mijn veestapel te Montfoort, in dezelfde weide en van de zelfde stal afkomstig, nog een 12 tal koebeesten had weide tot 21 November jl. Dat dit getal op genoemden datum is

vervoerd naar mijne stal te Soesterberg (eene zandstreek) alwaar ze allen tot heden gezond bleven, en waaruit ik meen de gevolgtrekking te kunnen maken.

1^e Dat zoo al de ziekte kiem bij de koe aanwezig was, deze in dat geval in de stal is opgewekt,

2^e Dat de ziekte kiem van buiten wordt aangebragt.

3^e Dat daarom eene scherpe afsluiting noodzakelijk is.

4^e Dat voorzorgs maatregelen noodzakelijk zijn, en de opvolging van geneeskundige voorschriften op theorie en ervaring gegrond, in 't belang der veehouders is aanbevolen.

Onder 't schrijven dezes deelt de Lan.Jb: Courant meê dat van een getal van 15251 aargetas e beesten daarvan 4157 gestorven, 4551 afgemaakt en 4141 stuks hersteld zijn, zoodat nog onbekend is de afloop der 2624 in behandeling geblevenen.

Neemt men aan dat van dit getal 50% herstelt, dan wordt het verlies 9700 en blijft er over slechts 5551 stuks of circa $\frac{1}{3}$ — en alzoo een verlies van $\frac{2}{3}$.

Indien men mag aannemen dat het inacht nemen der hier en daar gegeven wenken, tot het nemen van voorzorg maatregelen, en de stipte opvolging der middelen tot geneezing, de oorzaken zijn, dat op mijn stal nog geen $\frac{1}{3}$ van de te Montfoort geblevenen en — van de koeijen zoo te Montfoort als te Soesterberg gestald, slechts $\frac{10}{13}$ dus nog geen $\frac{1}{4}$ verloren werd — in dit geval moet de aandacht nog gevestigd worden op de geldderving door het Rijk gebragt, tot het afmaken van 4251 koeijen, in tegenstelling waar 't Rijk deze maatregel van afmaking op mijn stal niet in toepassing bragt

Worde het mij vergund mijne bescheiden gevoelens aan te stippen over de voorzorg maatregelen genomen door autoriteiten, dan is mijne zienswijze deze:

Er is te weinig gelet op 't belang der veehouders.

Toen de lijn van afsluiting getrokken was — had men onmiddellijk vrijheid moeten geven aan hen, om hun vee (loopende op de aangrenzende weide der afsluiting,) uit de verboden lijn terug te trekken, wat zonder bezwaar had kunnen geschieden, omdat de ziekte die lijn nog niet bereikt had.

Dat er te weinig gelet is op het vervoer langs de binnenwegen; het onwetend misbruik maken van 't gezag door ondergeschikte ambtenaren, om van de eene stal in de ander te komen; het te lang verblijven der gestorven beesten *in* of *bij* de stal; als moedende de eigenaar wachten met het vervoer en begraven, tot de ambtenaar die soms op 1 uur afstand zich bevond, tegenwoordig was; het niet behoorlijk verwisselen van kleeding en het zuiveren der handen, alvorens de stalwerd betreden. Waarbij ik gevoegd wil hebben, dat bij vele gemeente besturen niet voorhande waren, de noodige ingrediënten tot luchtzuivering, als meê de nuttig geacht wordende medicamenten, en dat het doelloos geacht moet worden in de gemeente, waar twee of meer stallen zijn aangestast — de eerst aangegeven stal af te maken en de andere te laten aanstaan.

Wenschelijk blijft het, dat Hooger autoriteit in overweging neemt, dat de verordeningen — in de verschillende provinciën in overéénstemming gebragt worden, om de bewoners op de grenzen der provinciën regtmatige klagten te ontnemen — waar tot op heden, den bewoner van Z. Holland is toegestaan wat aan zijn buurman in de provincie Utrecht wordt onthouden — van daar dat een algemeene rijkswet zeer noodig geacht wordt.

Mogen besturen en particulieren daartoe als nog maatregelen nemen — en alle vooroordeel zwichten bij hen, die uit godsdienstige begrippen lijdelijk berusten en niets doen.

Zij overwegen dat de Opperste wijsheid den mensch kruiden geeft tot bevordering der gezondheid. Wie dit liefdeblijk

afwijst, zoude den schepper afhankelijk van het scepſel maken, en zijn wil boven dien van den alléén Wijze willen ſtellen.

Montfoort,
Januarij 1866.

VAN FRANKENHOUSEN.

VEEZIEKTE.

Voorbehoedmiddelen tegen deze ziekte zijn:

- a* Het vermijden van aangetaste runderen.
- b* Het zuiver houden der stallen.
- c* Het niet geven van veel voeder gelijk, maar 3 á 6 maal 's daags een weinig.
- d* Het zuiver houden van het achterlijf der runderen met zout water.
- e* Het viermaal reinigen der grep achter de koeijen omdat het bewezen is, dat de mest de besmetting zeer voortplant.
- f* Alle dage behooren de koeijen geroskamd en geborsteld te worden, opdat de uitwaseming niet verhinderd worde.
- g* Een dragt aan den hals van achteren heeft zeer goede resultaten opgeleverd.
- h* Men geeft de gezonde beesten van tijd tot tijd een weinig *Edik* in.
- i* Voor zuivere lucht word gezorgd door het openzetten der deuren bij dag en het verdampen van *Edik* bij avond.
- k* Men zorge vooral, dat geen voedsel wordt gegeven, dat in aanraking is geweest met besmette stallen.

Het is zeer moeilijk een beest door deze ziekte aangetast te genezen, doch in 1715 zijn velen behouden door het on-

derstaande aan te wenden; zoodra de eerste verschijnselen van ziekte zich vertoonden, moest het beest adergelaten worden, tot 3 ponden bloed. Daarop werd het ingegeven een halve flesch van een mengsel, bestaande uit:

Scordium 8 pond.

Wijnruid 6 pond.

Cardus benedictus 5 pond.

Meerte wortel 4 pond.

Dit fijngesneden in een ketel bij 100 pond water gegoten 12 uren heel dicht gesloten laten trekken op een vuur, doch niet kookten, naderhand hierbij:

Sal ammoniak 2 pond.

Sterke azijn 15 pond.

Gewone honing 8 pond

Dit met elkander 8 minuten gekookt en dan door een zeef gegoten, en in een gesloten ton bewaard.

Het gebruik van $\frac{1}{2}$ flesch van dit mengsel met een lood fijngewreven zwavel heeft velen behouden, men herhaalt het om de 12 uren.

Het zieke beest moet een dek op zich hebben vervolgens moet men het voorzetten een weinig warme pap van boekweittenmeel met water of gekarde melk; wanneer dit gebruikt wordt, het herhalen.

Men geve na het innemen van den drank een weinig warm water.

Is het rund den volgenden dag nog even ziek dan word het weder adergelaten tot 3 pond, en wordt verder alles herhaald wat boven omschreven is.

Blijft de toestand gelijk, men herhaalt alles op den derde dag, en geve het tot op den negenden dag geen hooi, maar alleen pap en warm water.

Is het dan nog in leven, dan beginne men een weinig hooi te voeren

Is echter de toestand na den derden dag merklijk verbeterd dan aders laten men het beest tot op 2 pond. Geduren-

de den geheelen loop der ziekte moet dikwijls de mond gereinigd worden door middel van een spons aan een stok net gemaakt met een mengsel van:

Zout 1 pond.

Azijn 2 pond.

Water 16 pond.

Honing 6 pond.

te zamen gekookt en goed bewaard.

Utr. Dagbl. 14 Sept. 1865.

Mij wordt meê gedeeld: dat een landbouwer zijn aangetaste koeijen ieder koe met twee natte en daarover een droog dek, gedekt heeft— dat daarna eene sterke uitwazeming plaats greep -- ten gevolge waarvan de aangetaste beesten allen zoude zijn hersteld.

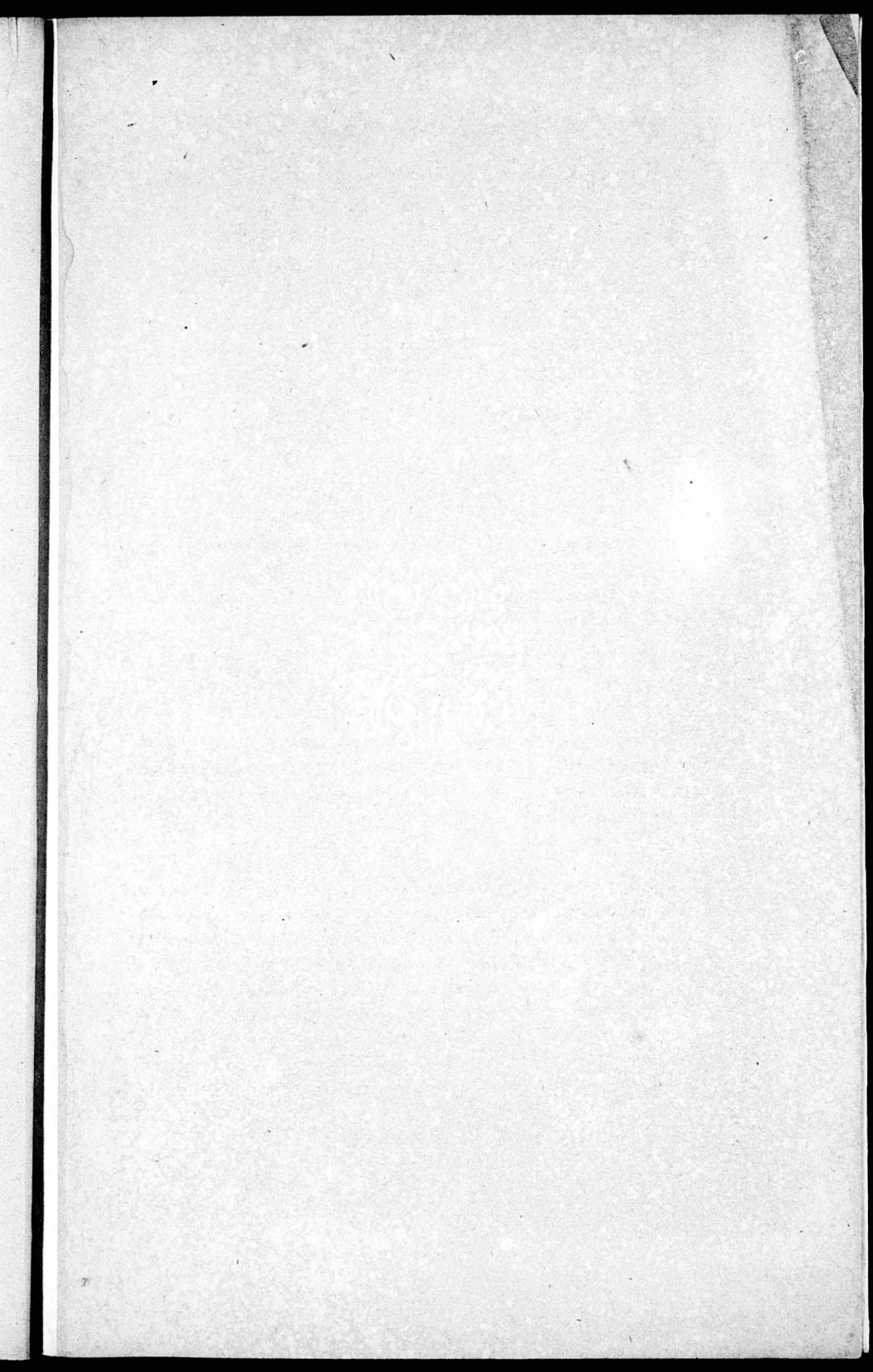

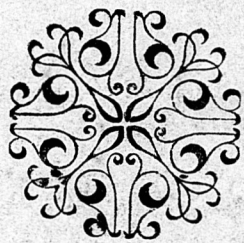
Men schrijft uit Engeland: Volgens waarnemingen gedaan in Schotland wordt door Lord Kinnaird berigt, dat volgens het rapport van den Schotschen Veearts Baxter de runderpest niet zoo ongeneeselijk is als velen zich die voorstellen, hij toch had opgemerkt dat de ziekte haren oorsprong scheen te nemen in de vierde of spijsverteerende maag en in de kleine darmen. Dit had hem geleid tot het denkbeeld om bij de aangetaste dieren de werkzaamheid van die maag te doen stilstaan.

Hij was dadelijk begonnen met al het stroo uit de stallen te doen wegnemen, en de koeijen op zaagsel te zetten, waarna hij ze eerst bij de kenteekenen van herstelling een mengsel toediende van Lijnolie, Siroop en sterken Ale, (Schotsch bier) hij had deze methode gevolgd, bij 14 stuks vee waarvan er slechts 2 waren gestorven, terwijl twee andere kuddens de eene van 16 de andere van 18 op dezelfde wijze behandeld allen zijn behouden gebleven. Eene Commissie van Veeartsen heeft dit onderzocht en stemde allen in met deze wijze van behandeling.

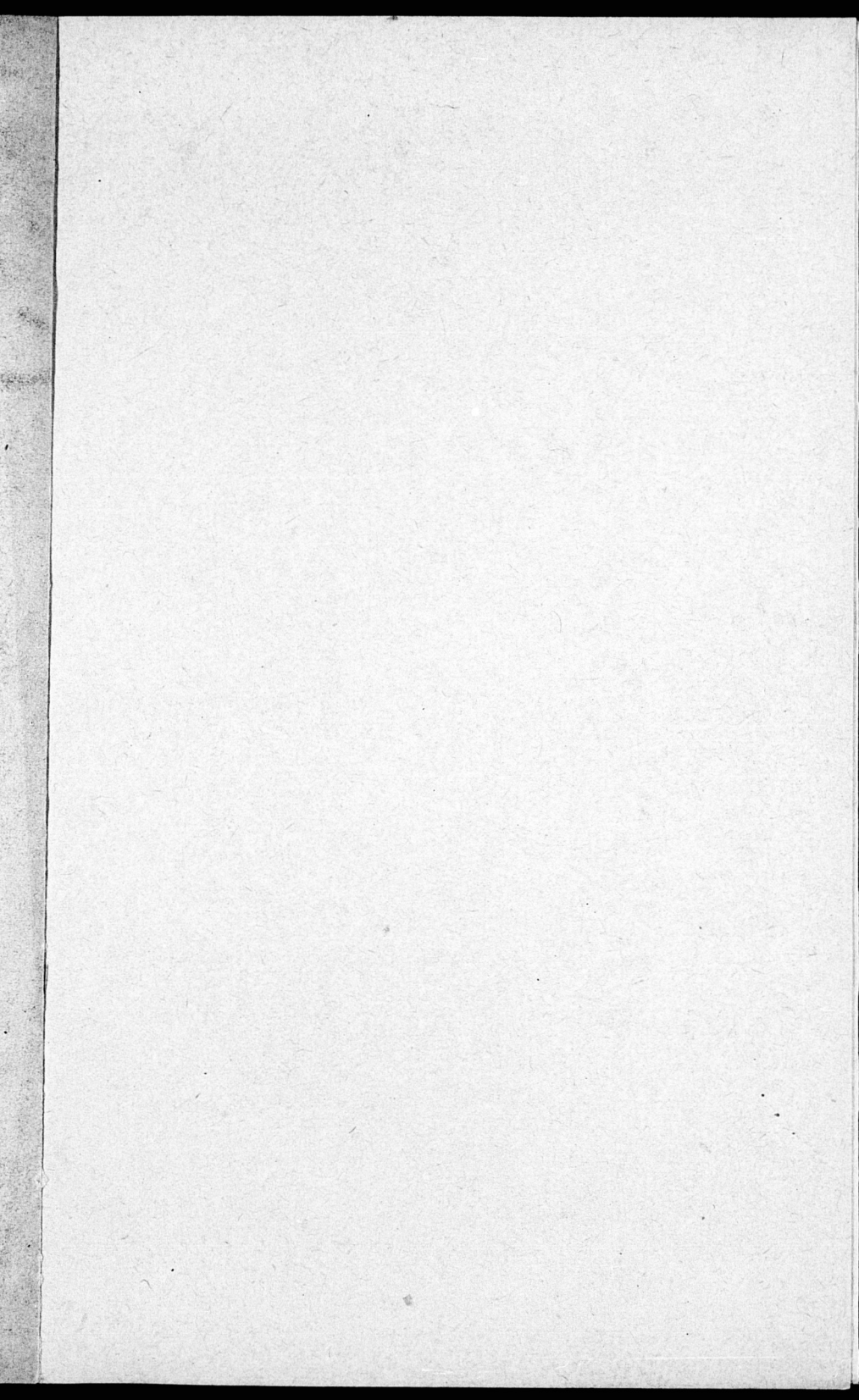

0716

01139990

